

نگاهی به
برخی از

فقرزدایی

حمداله رستمی شهرباکی

اشاره

بنا به پیشنهاد دبیرکل سازمان ملل متحد و با تصویب مجمع عمومی در پنجاه و یکمین اجلاس سالیانه این سازمان حد فاصل سالهای ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۶ به عنوان دهه فقرزدایی نامگذاری شده است. در گزارشی که دبیرکل پنجاه و یکمین نشست مجمع عمومی ارائه کرد فقرزدایی را یک موضوع اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و واجب انسانی برشمرد. وی همچنین با تأکید بر نیازهای اولیه جامعه بشری به عنوان عناصر اصلی این اقدام از تغذیه، بهداشت، آب، آموزش، اشتغال و مسکن یاد کرد که مورد وفاق جامعه بین‌المللی قرار گرفته است و شایسته است اقدامات متعددی در این زمینه به اجرا درآید. در مقاله حاضر برخی از برنامه‌ها و اقدامات

وزارت تعاون در زمینه فقرزدایی بررسی شده است:

۱- فقرزدایی از دیدگاه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

بر اساس قانون اساسی، دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید (اصل ۲۸). همچنین بر اساس اصل ۴۳ تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند جزء ضوابط اقتصادی جمهوری اسلامی محسوب گردیده است. علاوه بر موارد فوق، پیریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه، مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه عمومی (اصل سوم)، داشتن مسکن

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران کرامت و ارزش والای انسانی از طریق نفی هرگونه ستمگری و تأمین قسط و عدل جزء پایه‌های نظام جمهوری اسلامی ایران تعیین گردیده است (اصل دوم قانون اساسی). رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمام زمینه‌های مادی و معنوی و مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جزء اهداف و وظایف دولت محسوب گردیده است (اصل سوم).

ندارد، پیشگیری از تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص جهت تحقق عدالت اجتماعی، قرار گرفتن مدیریت و سرمایه و منافع حاصله در اختیار نیروی کار و... پیشگیری از انحصار، احتکار، تورم و اغراض به غیر و توسعه و تحکیم مشارکت و تعاون عمومی بین همه مردم از اهداف بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران است (ماده ۱).

دولت موظف است در حد مقدرات به گونه‌ای که زمینه اداره یا دخالت در اداره تعاونیها یا کارفرمای مطلق شدن دولت فراهم نیاید با بخش تعاونی همکاری نموده و امکانات و تسهیلات لازم را با هماهنگی وزارت تعاون در اختیار آنها قرار دهد (ماده ۳). همچنین دولت و کلیه سازمان‌های وابسته موظفند در اجرای طرح‌ها و پروژه‌های خود در شرایط مساوی اولویت را به بخش تعاون بدهند (ماده ۴) و مطابق تبصره ۱ ماده ۸۱ در تعاونی‌های

اشتغالزا کمک‌های دولتی به نسبت اعضای شاغل در آن تعاونیها واگذار می‌شود. جلب و هماهنگی حمایتها و کمکها و تسهیلات و امکانات دولتی و عمومی، کمک به فعالیتهای تبلیغاتی، آموزشی، فرهنگی، فنی، علمی، تحقیقاتی و صنعتی، کمک به شرکتهای و اتحادیه‌های تعاونی در ارائه خدمات حقوقی، مالی، حسابداری و حسابرسی و دیگر خدمات موردنیاز، اجرای برنامه‌های ترویج و آموزش تعاون، راهنمایی مسوولان تعاونیها در امور حقوقی، مالی، اداری و هدایت آنها در جهت استفاده از روشها و سیستم‌های بهتر، ایجاد تسهیلات لازم جهت توسعه فعالیت تعاونی‌ها در امور تولیدی و فراهم نمودن موجبات تهیه و تنظیم طرح‌های اساسی به منظور تحقق اهداف مندرج در اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی و... جزء وظایف وزارت تعاون می‌باشند (ماده ۶۶).

داده‌اند تا از طریق مشارکت در امور اقتصادی و اجتماعی برای ارتقاء سطح زندگی خود تلاش نمایند همچنین دولتها با کمک سازمانهای تعاونی حمایت‌های خود از اقشار آسیب‌پذیر را ساماندهی کرده‌اند.

افزایش حمایت دولتها و سازمان‌های ملی و بین‌المللی از تعاونیها ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در این بخش را افزایش داده و موجب تحقق اهداف آنها در زمینه کاهش فقر و تحقق عدالت اجتماعی می‌گردد.

تاکنون حدود ۶۰ هزار شرکت و اتحادیه تعاونی با عضویت بیش از ده

مناسب با نیاز (اصل سی و یکم)، تأمین وسایل آموزش و پرورش رایگان (اصل سی‌ام)، برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، پیری، از کار افتادگی، بی‌سرپرستی، در راه‌ماندگی، حوادث و سوانح و... (اصل بیست و نهم) جزء حقوق همگانی محسوب شده‌اند و تأمین آنها برعهده دولت گذاشته شده است.

ریشه کن کردن فقر و محرومیت و تأمین نیازهای اساسی: مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای همه، از اهداف اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مطرح گردیده است. (اصل ۴۳)

۲- تعاون و فقرزدایی

نهضت اقتصادی و اجتماعی تعاون بر اندیشه‌ها و آرمان‌های مشترک بشری همچون عدالت، آزادی، مساوات و مشارکت در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی بنیان گردیده است. توجه دولتها و سازمان‌های ملی و بین‌المللی به اشاعه اصول و ارزشهای تعاونی

و توسعه زمینه‌های مشارکت مردم در امور اقتصادی و اجتماعی یکی از راهکارهای اساسی و فرصتی مناسب برای تأمین رفاه اقتصادی و اجتماعی اقشار کم‌درآمد محسوب می‌شود. زیرا اکثر فقرا دارای نیازهای مشترک مانند آموزش، مسکن، اشتغال و سایر خدمات اجتماعی و رفاهی می‌باشند و به کار بستن روشها و ساز و کارهای تعاونی این فرصت را فراهم می‌نماید تا گروههای نیازمند در قالب سازمانهای دموکراتیک گرد هم آیند و با مشارکت اقتصادی و نظارت جمعی و جلب حمایت‌های دولتی سطح زندگی خود را ارتقاء بخشند.

از تأسیس اولین تعاونی در ایران نزدیک به ۷۰ سال می‌گذرد. در دهه‌های گذشته سازمانهای تعاونی این فرصت را فراروی اقشار آسیب‌پذیر خصوصاً روستائیان، زنان و افراد جویای کار قرار

به کار بستن روشها و ساز و کارهای تعاونی این فرصت را فراهم می‌نماید تا گروههای نیازمند در قالب سازمانهای دموکراتیک گرد هم آیند و با مشارکت اقتصادی و نظارت جمعی و جلب حمایت‌های دولتی سطح زندگی خود را ارتقاء بخشند.

میلیون نفر در سطح کشور تأسیس گردیده است. این تعاونیها در گرایش‌های متنوع مسکن، صنعت، کشاورزی، پرورش ماهی و میگو، فرش و صنایع دستی، پرورش دام و طیور، تأمین اعتبار، خدمات تولیدکنندگان، تأمین نیاز مصرف‌کنندگان، مصرف آموزشی و... فعالیت می‌نمایند. به طور کلی تعاون واقعی‌ترین و مطمئن‌ترین فرصت را در جهت گسترش مشارکت اقشار آسیب‌پذیر در امور اقتصادی و اجتماعی و افزایش سطح رفاه مادی و فرهنگی آنها قرار می‌دهد.

۳- فقرزدایی از دیدگاه قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران

ایجاد و تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل، قرار دادن وسایل کار در اختیار کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار

۶- فقرزدایی در برنامه پنجساله سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بخش تعاون

با توجه به وضعیت اقتصادی و معیشتی کشور و آرمان‌های منظور شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اهداف مندرج در قانون تعاون، ایجاد اشتغال و افزایش رفاه جامعه از طریق گسترش تشکلهای تعاونی مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گرفته است. اصلاح ساختار تشکیلاتی دولت به منظور توسعه مشارکت مؤثر مردم و کاهش تصدی‌گری دولت، واگذاری مالکیت و مدیریت بنگاههای اقتصادی دولتی (با اولویت تعاونی‌ها) با هدف ارتقاء کارایی و افزایش بهره‌وری منابع مادی و انسانی کشور و تأمین قسمتی از سود تسهیلات اعطایی به تعاونی‌های روستایی، کشاورزی، عشایری، خوداشتغالی و... به منظور ایجاد زمینه‌های اشتغال در مناطق کمتر توسعه یافته (مواد ۲، ۹، ۱۸، ۲۵ و ۱۰۷ قانون برنامه سوم توسعه از وظایف دولت

در برنامه سوم توسعه می‌باشند.

به طور خلاصه رهنمودهای کلی برنامه پنج ساله سوم در زمینه فقرزدایی عبارتند از:

- ۱- تسریع در دستیابی به سطح بالای اشتغال از طریق افزایش انگیزه مشارکت فراگیر مردم...
- ۲- تلاش برای بسط عدالت اجتماعی و کاهش فاصله طبقاتی...
- ۳- مهیا کردن شرایط و امکانات لازم برای تهیه و تأمین مسکن مناسب به ویژه برای اقشار کم‌درآمد.
- ۴- افزایش نقش تعاونی‌های مصرف در توزیع مایحتاج عمومی... به منظور کاهش قیمت‌ها.
- ۵- بالا بردن سطح آموزش‌های عمومی و تخصصی و فنی و حرفه‌ای...
- ۶- افزایش نواز اقتصادی شرکتها و اتحادیه‌های تعاونی...

براساس برنامه سوم بخش تعاون در حالت ادامه روند وضع موجود تأسیس ۳۰۶۷۳ واحد تعاونی به منظور دستیابی به میزان ۴۶۵۲۸۱ شغل پیش‌بینی گردیده است که این میزان اشتغال طی برنامه با رشد متوسط ۶/۴ درصد و سرمایه‌گذاری ۳۴۵۸۸۱ میلیارد ریال محقق می‌گردد که حدود نیمی از سرمایه موردنیاز ۱۷۲۹۴۰ میلیارد ریال، با مشارکت اعضاء تعاونیها و نیمی دیگر از طریق منابع اعتباری بانکها، صندوق تعاون و وجوه اداره شده دولتی تأمین می‌گردد. این تعاونی‌ها در رشته‌های متنوع تولیدی، خدماتی، فرهنگی و ورزشی تأمین

در دهه‌های گذشته سازمانهای تعاونی این فرصت را فراروی اقشار آسیب‌پذیر خصوصاً روستائیان، زنان و افراد جویای کار قرار داده‌اند تا از طریق مشارکت در امور اقتصادی و اجتماعی برای ارتقاء سطح زندگی خود تلاش نمایند همچنین دولت‌ها با کمک سازمانهای تعاونی حمایت‌های خود از اقشار آسیب‌پذیر را ساماندهی کرده‌اند.

می‌گردند. تأسیس این تعاونی‌ها علاوه بر اینکه از طریق اشتغال به رفع فقر و محرومیت کمک می‌نمایند، نقش بسزائی در تأمین نیازهای اقشار آسیب‌پذیر مانند مسکن، تغذیه خدمات بهداشتی ایفا می‌نمایند و فرصت بهره‌مندی از شرایط زندگی بهتر را فراروی فقرا قرار می‌دهند علاوه بر آن زمینه مشارکت آنان در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌گردد، تأسیس ۵۸۱۶ شرکت تعاونی کشاورزی، ۴۴۳۹ شرکت تعاونی صنعتی، ۴۰۲ شرکت تعاونی معدنی، ۱۵۶۳ تعاونی مسکن، ۱۳۰۰ تعاونی اعتبار و ۱۱۶۷ شرکت تعاونی تأمین نیاز مصرف‌کنندگان و تعداد معتناهایی تعاونی‌های دیگر در ادامه روند موجود در برنامه پنجساله سوم پیش‌بینی گردیده است. علاوه بر اشتغال و سرمایه‌گذاری،

آموزش و حرفه‌آموزی از راهکارهای بخش تعاون در زمینه فقرزدایی انتخاب گردیده است. دوره‌های آموزش پیش‌بینی شده در برنامه پنجساله سوم به ۴ گروه تقسیم شده‌اند:

۱- آموزش‌های عمومی و تخصصی ۶۰۵۰۵ دوره
۲- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ۹۲۸۳ دوره

۳- دوره‌های آموزشی عالی ۴۸ دوره
۴- آموزش‌های علمی - کاربردی ۵۸ دوره (دانشگاه جامع)

اجرای برنامه‌های آموزش با هدف ارتقاء سطح دانش و مهارت تعاونگران در رشته‌های متنوع شغلی و تخصصی در بیش از ۱۳۰ عنوان آموزشی کوتاه‌مدت و ۱۰ عنوان آموزش بلندمدت ارائه می‌گردد توسعه سرمایه‌های انسانی بخش تعاون از راهکارهای اساسی این بخش برای توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر و بهبود وضع زندگی آنها می‌باشد.

۵- عملکرد وزارت تعاون در ۲/۵ سال اول اجرای برنامه پنجساله سوم توسعه در زمینه فقرزدایی (۷۹، ۸۰، نیمه اول سال ۸۱)

دستیابی به هدف کاهش فقر از طریق اقدامات قاطع و همه‌جانبه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در سطح ملی میسر می‌گردد. اهم این اقدامات به توانمندسازی قشرهای آسیب‌پذیر و مشارکت دادن آنها در برنامه‌های توسعه مربوط می‌شود. لذا برنامه‌ها و اقدامات وزارت تعاون در جهت کمک به ارتقاء ظرفیت‌های انسانی و توانمندسازی اقتصادی اقشار کم‌درآمد متمرکز می‌باشد. سازماندهی آنها در قالب سازمان‌های تعاونی شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی، ارتقاء سطح دانش و مهارت مدیران و شاغلان تعاونی‌ها، کمک به تأمین سرمایه فعالیت‌های اقتصادی و حمایت‌ها و راهنمایی‌های

شرکت تعاونی با عضویت ۱۰ نفر و کمتر (حداقل ۷ نفر) تأسیس گردیده است که از این تعداد ۲۵۹۰ تعاونی به بهره‌برداری رسیده‌اند. هدف اساسی این تعاونی‌ها ایجاد فرصت کارآفرینی و اشتغال برای اعضاء تعاونی‌ها می‌باشد. این تعاونی‌ها در گرایش‌های متنوع صنعتی، کشاورزی و خدماتی فعالیت می‌نمایند. سرمایه موردنیاز با مشارکت اقتصادی اعضاء و حمایت‌های اعتباری وزارت تعاون تأمین می‌گردد. از طریق این تعاونی‌ها ۱۲۷ میلیارد ریال اندوخته‌های اندک و پراکنده اعضاء سرمایه‌گذاری گردیده است.

در سال‌های اخیر با توجه به توسعه سطح آگاهی و دانش زنان جامعه این رویکرد مورد اقبال آنان که از اقشار آسیب‌پذیر جامعه می‌باشند قرار گرفته است. تعاونی‌هایی که بیش از ۵۰ درصد اعضاء آنها را زنان تشکیل می‌دهد و عموماً توسط آنها مدیریت می‌گردند به عنوان تعاونی‌های زنان تعریف شده‌اند. طی اجرای برنامه سوم توسعه ۳۰۶۹ تعاونی زنان تشکیل شده که از آن تعداد ۶۳۴ واحد به بهره‌برداری رسیده است. از طریق بهره‌برداری این تعاونی‌ها ۶۶۱۹ نفر به اشتغال دست یافته‌اند و از طریق اندوخته‌های اندک اعضاء به مبلغ ۲۰/۹ میلیارد ریال و حمایت‌های اعتباری وزارت تعاون سرمایه موردنیاز تعاونی‌ها تأمین گردیده است.

تعاونی‌های تأسیس شده طی اجرای برنامه سوم توسعه در کشور (کمتر از ۱۰ نفر عضو)

سال	تعداد	اعضاء	اشتغال	سرمایه
۷۹	۳۳۶۴	۲۴۳۸۶	۳۰۷۷۳	۹۵
۸۰	۵۲۶۴	۳۷۸۴۰	۳۹۸۳۷	۱۳۰
۸۱	۲۱۱۷	۱۵۳۵۲	۱۵۸۰۹	۶۹
جمع	۱۰۷۴۵	۷۷۵۷۸	۸۶۴۱۹	۲۹۴

تعاونی‌های به بهره‌برداری رسیده طی اجرای برنامه سوم توسعه در کشور (کمتر از ۱۰ نفر عضو)

سال	تعداد	اعضاء	اشتغال	سرمایه
۷۹	۱۱۱۳	۸۱۴۷	۱۴۳۰۸	۶۲/۵
۸۰	۱۰۰۳	۷۳۱۲	۱۰۶۴۹	۴۴/۴
۸۱	۴۷۴	۳۴۶۳	۴۰۱۰	۲۰/۱
جمع	۲۵۹۰	۱۸۹۲۲	۲۸۹۶۷	۱۲۷

است. از اقداماتی

اقتدار کم‌درآمد با بسیج و انسجام ظرفیت‌های انسانی و اندوخته‌های اندک اقتصادی خود برای برخورداری از سطح رفاهی بالاتر تلاش می‌نمایند و با اتکاء به اصول و ارزشهای تعاونی مانند دموکراسی، مساوات‌طلبی، آموزش مداوم، عدالت‌جویی و... به تأمین نیازهای خود و تحقق اهداف جامعه کمک می‌نمایند.

از بارزترین وجه تجلی این رویکرد، تعاونی‌های کوچک کارآفرین می‌باشند که در سال‌های اخیر مورد حمایت وزارت تعاون قرار گرفته‌اند. این تعاونی‌ها فرصت‌های برابر اقتصادی و اجتماعی فراروی اقشار آسیب‌پذیر گذاشته‌اند تا بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های جنسی، قومی، نژادی و مذهبی با مشارکت اعضاء و بهره‌گیری از حمایت‌های دولتی سطح زندگی خود را ارتقاء بخشند.

گروه‌های کوچک دوستی، خانوادگی، حرفه‌ای و... که از انسجام درونی مستحکم و پایدار بهره‌مند می‌باشند با تشکیل تعاونی‌های کوچک الگویی موفق در زمینه کارآفرینی و مشارکت جمعی را در سطح کشور خصوصاً نقاط محروم گسترش داده‌اند.

طی اجرای برنامه سوم توسعه ۱۰۷۴۵

مالی، حقوقی، بازرگانی و... از اقداماتی است که به اقشار آسیب‌پذیر جهت دستیابی به زندگی بهتر کمک می‌نمایند. شرکت‌های تعاونی در گرایش‌های متنوع صنعتی، کشاورزی، خدماتی، بهداشت و درمان، مسکن، زیست‌محیطی، آموزشی، فرهنگی، خاص بانوان، تشکیل می‌گردند که بر جنبه‌های مختلف فقر (اشتغال، تغذیه، بهداشت، مسکن، آموزش و...) تأثیر می‌گذارند که در اقصی نقاط کشور خصوصاً مناطق محروم در این مقایسه به نمونه‌هایی از این اقدامات اشاره می‌گردد.

۵-۱- فرصت‌های برابر اقتصادی و اجتماعی

تعاونی‌ها متشکل از افرادی هستند که دارای نیاز مشترک می‌باشند و برای تأمین نیازها و اهداف مشترک خود سازمانی دموکراتیک را تشکیل می‌دهند. تعاون برای کسانی که به تنهایی قادر به تأمین کمبودهای اقتصادی و اجتماعی خود نیستند بستری مناسب جهت سازماندهی توانمندی‌های محدود مادی و انسانی آنها است. لذا تعاون به عنوان نهضت محرومین به منظور ارتقاء سطح زندگی اقتصادی و اجتماعی آنان مشخص گردیده

تعاونی‌های زنان تاسیس شده در طول اجرای برنامه سوم توسعه (کمتر از ۱۰ نفر عضو)

سال	تعداد	اعضاء	اشتغال	سرمایه
۷۹	۹۳۰	۶۷۰۸	۸۰۱۲	۱۶/۸
۸۰	۱۵۶۲	۱۱۲۳۵	۱۰۷۵۰	۳۱/۲
۸۱	۵۷۷	۴۱۸۳	۴۴۹۹	۱۹/۹
جمع	۳۰۶۹	۲۲۰۸۱	۲۳۲۶۱	۶۷/۹

تعاونی‌های زنان به بهره‌برداری رسیده طی اجرای برنامه سوم توسعه (کمتر از ۱۰ نفر عضو)

سال	تعداد	اعضاء	اشتغال	سرمایه
۷۹	۲۷۴	۲۰۱۲	۳۴۸۳	۸/۲
۸۰	۲۳۹	۱۷۳۶	۲۱۵۲	۷/۹
۸۱	۱۲۱	۸۹۳	۹۸۴	۴/۷
جمع	۶۳۴	۴۶۴۱	۶۶۱۹	۲۰/۹

۵-۲- ایجاد اشتغال

تأکید بر ایجاد شغل به عنوان اصلی‌ترین راهبرد فقرزدایی و فراهم نمودن منبع درآمد نیازمندان و افراد بیکار برای تهیه غذا، مسکن، پوشاک و تشکیل خانواده از سیاستهای اجرایی وزارت تعاون در برنامه پنجساله سوم می‌باشد.

در سال ۱۳۷۹ تعداد ۲۰۲۸ شرکت و ۲۳ اتحادیه تعاونی در ۱۳

گرایش اقتصادی (تولیدی و توزیعی) به بهره‌برداری رسیدند. این تعاونی‌ها با عضویت ۱۸۱۸۱۹ نفر و سرمایه ۱۸۱۷۶۷ میلیون ریال تاسیس گردیده‌اند.

از طریق بهره‌برداری این تعاونی‌ها تعداد ۴۲۵۹۴ نفر در شرکت‌ها و ۱۲۵ نفر در اتحادیه‌های تعاونی به اشتغال رسیده‌اند.

در سال ۱۳۸۰ تعداد ۲۰۸۸ شرکت و ۱۱ اتحادیه تعاونی در ۱۳ گرایش

اقتصادی (تولیدی و توزیعی) به بهره‌برداری رسیدند. این تعاونی‌ها با عضویت ۱۴۱۳۴۲ نفر و سرمایه ۲۰۹۶۶۳ میلیون ریال تشکیل یافته‌اند.

از طریق بهره‌برداری از این تعاونی‌ها تعداد ۳۰۵۰۳ نفر در شرکت‌ها و ۴۷ نفر در اتحادیه‌ها به اشتغال رسیده‌اند.

همچنین در ۶ ماهه اول سال ۱۳۸۱،

۷۴۷ شرکت تعاونی در ۱۳ گرایش اقتصادی (تولیدی و توزیعی) به بهره‌برداری رسیدند. این تعاونی‌ها با عضویت ۲۸۹۸۱ نفر و سرمایه ۴۶۲۴۹ میلیون ریال تاسیس گردیده‌اند. از طریق این تعاونی‌ها تعداد ۸۰۷۱ شغل ایجاد گردیده است. در مجموع ۲/۵ سال اجرای برنامه سوم توسعه ۴۸۶۳ شرکت و ۳۴ اتحادیه تعاونی تاسیس شده است که در مجموع ۸۱۳۴۰ نفر به اشتغال دست یافته‌اند.

۵-۳- توسعه منابع انسانی (آموزش و مهارت‌آموزی)

فقر به عنوان یک موضوع اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی پدیده‌ای

تأکید بر ایجاد شغل به عنوان اصلی‌ترین راهبرد فقرزدایی و فراهم نمودن منبع درآمد نیازمندان و افراد بیکار برای تهیه غذا، مسکن، پوشاک و تشکیل خانواده از سیاستهای اجرایی وزارت تعاون در برنامه پنجساله سوم می‌باشد.

چندبعدی است که از طریق کمک به مردم فقیر از جمله دانش و مهارت و توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر کاهش می‌یابد.

آموزش در تعاون دارای جایگاه ویژه و الایی می‌باشد و به عنوان یکی از اصول جهانی تعاون مورد قبول تعاونگران جهان قرار گرفته است.

اصل پنجم: آموزش، حرفه‌آموزی و آگاه‌سازی

«تعاونیها برای اعضاء نمایندگان منتخب، مدیران و کارکنان خود آموزش و کارورزی تدارک می‌بینند به طوری که بتوانند به نحو مؤثر به پیشرفت تعاونی خود کمک نمایند. آنها عموم مردم به خصوص افراد جوان و رهبران افکار

عمومی را نسبت به ماهیت و فواید تعاونی مطلع می‌سازند.» (بیانیه مجمع عمومی اتحادیه بین‌المللی تعاون - منچستر - ۱۹۹۵).

براین اساس اجرای برنامه‌های آموزشی در زمینه‌های عمومی، تخصصی و مهارتی با هدف افزایش و ایجاد مهارت مدیران، اعضاء و شاغلان بخش تعاون بخش مهمی از فعالیت‌های وزارت تعاون و ادارات تابعه را به خود اختصاص داده است.

خلاصه عملکرد آموزشی وزارت تعاون طی سالهای ۷۹ و ۸۰ به شرح زیر می‌باشد:

در سال ۱۳۷۹ سال اول اجرای برنامه توسعه تعداد ۱۱۶۱۷ دوره به مدت ۲۳۹۱۷۹ ساعت آموزش که طی این دوره‌ها ۲۶۴۶۹۶ نفر فراگیر بهره‌مند شده‌اند. این دوره‌ها در ۱۱۲ عنوان آموزشی در زمینه‌های تخصصی، عمومی و حرفه‌ای برگزار شده است.

در سال ۱۳۸۰ سال دوم اجرای برنامه سوم توسعه تعداد ۷۵۹۴ دوره آموزشی به مدت

۱۹۵۷۷۴ ساعت برگزار گردیده است که طی این دوره‌ها ۱۵۶۶۶۹ نفر فراگیر از آموزش‌های ارائه شده بهره‌مند گردیده‌اند. این دوره‌ها در ۱۳۳ عنوان آموزشی در زمینه‌های مختلف تخصصی و حرفه‌ای برگزار گردیده است.

در نیمه اول سال ۸۱ سال سوم اجرای برنامه سوم توسعه تعداد ۳۰۵۴ دوره آموزشی به مدت ۶۳۹۱۰ ساعت اجرا گردید که طی این دوره‌ها ۵۳۷۱۴ نفر فراگیر از این دوره‌ها شرکت داشته‌اند. این دوره‌ها در ۱۳۶ عنوان آموزشی در زمینه‌های مختلف تخصصی حرفه‌ای برگزار گردیده است.

در مجموع ۲/۵ سال اجرای برنامه سوم توسعه ۲۲۲۶۵ دوره آموزشی به مدت ۴۹۸۸۶۳ ساعت برگزار گردیده است که

تأسیس گردیده است که در این مدت ۲۰۴ تعاونی با عضویت ۹۲۳۲۴ نفر به بهره‌برداری رسیده‌اند و از این طریق تعداد ۱۰۲/۰۰۰ خانوار مالک مسکن شخصی گردیده‌اند.

۵-۵- مشارکت زنان

با گسترش شهرنشینی و تغییرات اقتصادی و اجتماعی طی دهه‌های اخیر بهره‌برداری از مشارکت اجتماعی - اقتصادی زنان امری اجتناب‌ناپذیر است. یکی از راههایی که به گسترش و افزایش نقش و مشارکت زنان در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی می‌انجامد عضویت آنان در بخش تعاونی است. اکنون بیش از یک میلیون نفر از زنان کشورمان در شرکت‌های تعاونی عضویت دارند.

تاکنون ۶۷۷۲ تعاونی توسط زنان اداره می‌شود که برای ۱۸۷۸۷۴ نفر در رشته‌های گوناگون شغل ایجاد نموده‌اند. طی سال‌های گذشته به طور متوسط فعالیت زنان در بخش تعاون ۱۵ درصد رشد داشته است و تا پایان پنجساله سوم تعداد تعاونی‌های زنان به ۹۰۰۰ تعاونی خواهد رسید که برای ۱۷۱ هزار نفر اشتغال ایجاد خواهد نمود.

فعالیت زنان در بخش تعاون بسیار گسترده است. فرش دستباف و صنایع دستی، صنایع غذایی و دارویی، الکترونیک، پوشاک و لوازم ورزشی و اسباب‌بازی، خدمات بهداشتی و درمان، آموزش همچنین فعالیت‌های کشاورزی مانند پرورش گیاهان گلخانه‌ای، پرورش زنبور عسل و پرورش ماهی و طیور زمینه‌های گسترده‌ای برای فعالیت زنان در بخش تعاون می‌باشند.

وزارت تعاون از طریق اقدامات حمایتی در زمینه‌های تأمین اعتبار، آموزش و سایر حمایت‌های اداری زمینه حضور زنان را در بخش تعاون فراهم می‌آورد یکی از این فعالیتها آموزش زنان در بخش تعاون می‌باشد.

۱۰۱۶۷۶ نفر زنان تعاونگر از طریق حضور در بیش از ۸۴ عنوان دوره آموزشی طی ۲ سال گذشته آموزش‌های تخصصی و حرفه‌ای در زمینه‌های مختلف را فرا

رتال جامع علوم انسانی

اخیر، اکثر گروه‌های اجتماعی به تنهایی قادر به تأمین هزینه‌های مربوط به آن نمی‌باشند.

تعاونی‌های مسکن این فرصت را فراهم می‌سازند که از طریق مشارکت اقتصادی اقشار کم‌درآمد و جلب حمایت‌های دولتی در زمینه تأمین زمین و اعتبارات بانکی، مسکن مناسب و ارزان‌قیمت به صورت انبوه تولید گردد. در ۲/۵ سال اجرای برنامه سوم توسعه تعداد ۷۴۷ شرکت تعاونی با عضویت ۴۷۹۴۲ نفر

۴۷۵۰۷۹ نفر از این فرصت آموزشی بهره‌مند گردیده‌اند.

۴-۵- عملکرد وزارت تعاون در زمینه تأمین مسکن اقشار آسیب‌پذیر
تأمین سرپناه مناسب به عنوان یکی از راهبردهای مؤثر در جهت تأمین رفاه اقتصادی و اجتماعی اقشار کم‌درآمد مورد توجه بخش تعاون قرار دارد زیرا به علت افزایش هزینه خرید و اجاره مسکن در شهرهای بزرگ خصوصاً در سال‌های

نتایج طرح پژوهشی شناسایی زمینه‌های فعالیت در بخش تعاون

(سال اجرای طرح ۸۰-۷۹)

موضوع فعالیت	زمینه‌های شناسایی شده	تعداد شاغلین	میانگین هزینه ایجاد هر شغل
کشاورزی	۴۲۶۷	۴۱۳۱۶	۵۴/۱
دامپروری	۴۰۳۹	۳۳۸۱۸	۸۱/۳
وابسته به کشاورزی	۷۴۴۷	۷۸۰۶۶	۱۲۱/۲
معدن	۱۵۸۱	۱۷۶۷۰	۱۰۱/۰۴
صنعت	۶۴۶۹	۸۳۹۳۵	۱۱۰/۲
عمده‌فروشی	۳۰۰۷	۲۱۷۳۳	۶۶/۶
حمل و نقل	۱۶۰۵	۱۵۳۶۴	۷۹/۸
آموزش	۴۲۲۶	۴۴۴۴۰	۶۳/۸
بهداشت	۲۷۳۷	۳۳۷۳	۷۶/۷
فرهنگی - هنری	۲۶۳۷	۲۱۲۵۴	۷۸/۶
سایر فعالیتها	۴۷۳	۳۶۲۳	۶۶
جمع	۳۸۴۸۸	۳۷۳۶۴۲	

فقر به عنوان یک موضوع اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی پدیده‌ای چندبعدی است که از طریق کمک به مردم فقیر از جمله دانش و مهارت و توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر کاهش می‌یابد.

گرفته‌اند و علاوه بر آن با اجرا طرح آموزش - تعاون - اشتغال زمینه حضور آنان از طریق آموزش به بخش تعاون فراهم می‌گردد و پس از کسب مهارت‌های لازم و تشکیل تعاونی در قالب تعاونی‌های خاص زنان زمینه اشتغال آنان فراهم می‌گردد.

۵-۶- گسترش فرهنگ تعاون

ارزش‌ها و روش‌های انسانی تعاون در سطح گروه‌های اجتماعی از طریق روش‌های ترویجی اشاعه و گسترش می‌یابد. انتشار و بسط مباحث مرتبط با کار گروهی و ایجاد نگرش‌ها و ارزش‌های جمعی از طریق رسانه‌های جمعی و سایر روش‌های ارتباطی از وظایف وزارت تعاون می‌باشد. این وظیفه از طریق تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، برگزاری جلسات و گردهمایی ترویجی، ارتباط با رهبران اجتماعی، انتشار پوستر و نشریات و سایر اقدامات ترویجی صورت می‌گیرد. تولید و پخش ۱۳۸۶ ساعت برنامه رادیویی و تلویزیونی، انتشار ۵۴ عنوان کتاب ترویجی و انتشار هزاران بروشور و پوستر ترویجی نمونه‌هایی از فعالیت‌های ترویجی وزارت تعاون در ۲/۵ سال گذشته می‌باشند. از دیگر روش‌های ترویج فرهنگ تعاون تشکیل تعاونی‌های آموزشی در سطح مدارس کشور می‌باشد. این تعاونی‌ها فرصت و زمینه‌ای مناسب برای جوانان فراهم می‌سازد تا راه و رسم تعاونی را تمرین کنند و مهارت‌های خود را در زمینه فعالیت‌های گروهی و مسئولیت‌پذیری افزایش دهند. طی ۲/۵ سال اجرای برنامه توسعه سوم تعداد ۲۲۵۲ تعاونی آموزشی در سطح

دبیرستان‌های کشور به بهره‌برداری رسیده است که ۱۷۹۰۳۵ نفر از دانش‌آموزان در این تعاونی‌ها عضویت دارند.

۵-۷- شناسایی فرصت‌ها و زمینه‌های فعالیت در بخش تعاون

هدف این طرح شناسایی زمینه‌ها و ظرفیت‌ها در بخش‌های اقتصادی و اجتماعی کشور به منظور تشکیل تعاونی و ایجاد اشتغال می‌باشد. این طرح در سال‌های ۷۹ و ۸۰ در سطح ۲۸ استان با مدیریت دفتر پژوهش و تحقیقات و همکاری ادارات کل استانها برگزار گردید و به منظور بهره‌گیری متخصصان و فارغ‌التحصیلان مراکز آموزش عالی و همچنین دستگاه‌های اجرایی استانها از طریق برگزاری همایش‌های یک روزه به نحو مناسب اطلاع‌رسانی گردید و زمینه‌های شناسایی شده معرفی شدند.

در مجموع ۳۸۴۸۸ زمینه فعالیت در بخش‌های مختلف اقتصادی شناسایی گردید که دارای ظرفیت ایجاد ۳۷۳۶۴۲ شغل می‌باشد. در صورتی که فعالیت‌های اجرایی وزارت تعاون براساس این پژوهش سراسری هدایت شوند، انتظار می‌رود ظرفیت‌ها و استعدادها معرفی شده در طرح فعال گردیده و دستیابی به ظرفیت‌ها، اشتغال امکان‌پذیر گردد.

۵-۸- تأمین سرمایه

سرمایه موردنیاز فعالیت‌های اقتصادی

شرکتها و اتحادیه‌های تعاونی از طریق مشارکت اقتصادی اعضاء و حمایت‌های اعتباری بانک‌ها و صندوق تعاون تأمین می‌گردد. صندوق تعاون تنها موسسه پولی و اعتباری بخش تعاون است که طی ۱۲ سال فعالیت خود از طریق جذب اندوخته‌های اندک تعاونی‌ها و تبصره‌های تخصیصی در بودجه سالانه کشور بخشی از منابع مالی تعاونی‌ها را تأمین نموده است. در سال ۱۳۷۹ مبلغ ۳۵۴ میلیارد ریال و در سال ۱۳۸۰ مبلغ ۶۶۸ میلیارد ریال و در ۳ ماهه سال ۸۱ مبلغ ۱۶۰ میلیارد ریال تسهیلات به شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی و اعضاء آنها پرداخت گردیده است.

این اعتبارات در قالب قراردادهای فروش اقساطی، مضاربه، مشارکت مدنی، قرض‌الحسنه، اجاره، فروش به شرط تملیک، جعاله و سلف پرداخت گردیده است. روند جلب اندوخته‌ها و تأمین منابع مالی طی سال‌های فعالیت ارزشمند چشمگیری برخوردار بوده است. بطوریکه تسهیلات اعطایی سال ۸۰ نسبت به سال قبل ۸۹ درصد رشد داشته است. ضمناً لازم به توضیح است که در این قسمت تنها به اعتباراتی که از طریق صندوق تعاون تأمین گردیده اشاره شد در حالیکه بخش اعظم تسهیلات اعتباری تعاونی‌ها از طریق بانک‌های تخصصی و تجاری پرداخت گردیده است که در این گزارش آورده نشده است. ●